

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการศึกษา

การค้นคว้าแบบอิสระเรื่อง “รูปแบบการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน พะเยา และเชียงราย” เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามชนิดปลายปิด (Close – Ended Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งได้กำหนดขอบเขตการศึกษา วิธีการศึกษา ประชากรและขนาดตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาการวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอผลการศึกษา ดังนี้

3.1 ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตการศึกษา

- ขอบเขตเนื้อหา

ในการศึกษาถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตของกลุ่มประชากรดังกล่าวจะศึกษาคครอบคลุมถึง กิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็น

- ขอบเขตประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ เกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน พะเยา และเชียงราย ซึ่งจากการสำรวจข้อมูลในปี พ.ศ. 2547 พบว่ามีเกษตรกรจำนวนทั้งสิ้น 1,915,639 คน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2547)

3.2 การกำหนดขนาดตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง

จากตัวเลขดังกล่าวผู้ศึกษาได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ณ ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 ดังนั้นจากจำนวนประชากร 1,915,639 คน จะได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 430 คน

วิธีการสุ่มตัวอย่าง

การสุ่มตัวอย่างเพื่อเก็บข้อมูลจะใช้วิธีแบบตามสะดวก (Convenient Sampling) โดยการสัมภาษณ์และแจกแบบสอบถามให้เกษตรกรกรอกข้อมูล เมื่อเกษตรกรมีการประชุมกลุ่มกันและสุ่มเข้าไปเก็บข้อมูลตามบ้านของเกษตรกรในหมู่บ้านต่าง ๆ ทั้ง 4 จังหวัด

โดยเลือกสุ่มตัวอย่างเกษตรกรจาก 4 จังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน พะเยาและเชียงราย จำนวนตัวอย่าง 430 ตัวอย่าง และใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) (สุจิตรา, 2534) โดยสุ่มขนาดตัวอย่างตามสัดส่วนของเกษตรกรแต่ละจังหวัด ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1 แสดงขนาดตัวอย่างตามสัดส่วนของเกษตรกรแต่ละจังหวัด

จังหวัด	จำนวนเกษตรกร (คน)	สัดส่วนเกษตรกร (%)	ขนาดตัวอย่าง
1. เชียงใหม่	749,158	39%	168
2. ลำพูน	212,102	11%	47
3. พะเยา	320,364	17%	73
4. เชียงราย	634,015	33%	142
รวมทั้งสิ้น	1,915,639 คน	100%	430 คน (ชุด)

3.3 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

การศึกษานี้เป็นการศึกษาในรูปแบบการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ผู้ศึกษารวบรวมโดยลงไปในพื้นที่เพื่อทำการสำรวจภาคสนาม (Field Survey) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ตามจากเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายตามบ้านและพื้นที่ทำการเกษตร ในการเก็บแบบสอบถาม ผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่เก็บแบบสอบถามในวันที่หมู่บ้านมีการประชุมกลุ่มเกษตรกร เนื่องจากเป็นวันที่เกษตรกรอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก สำหรับผู้ที่ไม่เข้าใจและไม่สามารถอ่านหนังสือได้ ผู้ศึกษาจะอธิบายและถามคำถามพร้อมทั้งบอกตัวเลือกให้เกษตรกรเลือกตอบ โดยผู้ศึกษาและเพื่อนบ้านของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้กรอกข้อมูลให้ ซึ่งใช้เวลาเก็บแบบสอบถามจากเกษตรกรทั้ง 4 จังหวัด เป็นเวลาทั้งสิ้น 3 เดือน คือ ระหว่างเดือนพฤษภาคม 2548 – กรกฎาคม 2548

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ บทความ สิ่งพิมพ์และวารสาร เอกสาร สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ และตำราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการค้นคว้าข้อมูลผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ต

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่สร้างตามแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิต AIO โดยรวบรวมจากผลงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องนำมาประยุกต์และปรับปรุงให้เหมาะสมกับลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้ขอคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญในด้านการวิจัย โดยแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเป็นแบบสอบถามปลายปิด (Close – ended Questionnaire) ซึ่งผู้ศึกษาได้สร้างแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1: เป็นคำถามเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อายุ เพศ จำนวนสมาชิกในครอบครัว การศึกษา ประเภทอาชีพหลักทางการเกษตร ลักษณะของการประกอบอาชีพทางการเกษตร รายได้เฉลี่ยต่อปี อาชีพอื่น ๆ ในอดีตนอกจากอาชีพทางการเกษตร จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร กรรมสิทธิ์ในพื้นที่ทำการเกษตร จำนวน 11 ข้อ

ตอนที่ 2 : เป็นคำถามเกี่ยวกับรูปแบบในการดำเนินชีวิตของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับการทำกิจกรรม (Activities : A) จำนวน 45 ข้อ แบ่งออกเป็นคำถามเกี่ยวกับการทำงาน งานอดิเรก กิจกรรมเพื่อสังคม การพักผ่อน บ้าน텢ิง สมาชิกสโมสร การร่วมกิจกรรมชุมชน การเลือกซื้อสินค้า และกีฬา

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความสนใจในเรื่องต่าง ๆ (Interests : I) จำนวน 36 ข้อ แบ่งออกเป็นคำถามเกี่ยวกับความสนใจต่อครอบครัว บ้าน ชุมชน สันทนาการ แฟชั่น อาหาร สื่อต่างๆ และความสำเร้ง

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ (Opinions : O) จำนวน 48 ข้อ แบ่งออกเป็นคำถามเกี่ยวกับตัวเอง ความคิดเห็นต่อสังคม การเมือง ธุรกิจ เศรษฐกิจ การศึกษา ผลิตภัณฑ์ อนาคต และวัฒนธรรม

ขั้นตอนการพัฒนาคำถามในแบบสอบถาม

1) การรวบรวมคำถามที่เกี่ยวกับลักษณะรูปแบบการดำเนินชีวิต จากกรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเพื่อให้ได้คำถามที่หลากหลายครอบคลุมลักษณะรูปแบบการดำเนินชีวิตที่แท้จริงของเกษตรกร จึงได้ทำการปรับปรุงแก้ไขคำถามโดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระเป็นผู้ช่วยแนะนำ

2) ทำการทดสอบคำถาม มีสองขั้นตอนคือ การทดสอบเบื้องต้น และการทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างจริง ในการทดสอบเบื้องต้น ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถาม 5 ชุด จำนวน 90 ข้อ ไปทดสอบกับ

กลุ่มตัวอย่าง และนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ พบว่าคำถามบางประเด็นยังไม่ครอบคลุม จึงได้ปรับปรุงแก้ไข จากนั้นผู้ศึกษาได้นำคำถามไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างอีกครั้ง จำนวน 100 ชุด ซึ่งเป็นจำนวนมาตรฐานของการวิเคราะห์ตัวประกอบต่ำสุด (Bryman & Cramer, 1997 ; Hair et al., 1995) เพื่อทำการปรับข้อประเด็นคำถามอีกครั้ง ผลคือได้จำนวนคำถามทั้งสิ้น 129 คำถาม

3) การตรวจสอบคุณภาพของคำถาม ทำการทดสอบเพื่อหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา และความเชื่อมั่น (Reliability) การทดสอบค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถาม ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และได้รับการตรวจแก้ไขโดยอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระ และนำไปทำการทดสอบ (Pre-test) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน เพื่อนำคำตอบที่ได้มาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยพิจารณาหาค่าความเชื่อมั่นจากแบบสอบถามด้วยวิธีการวัดความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) ใช้สูตรสัมประสิทธิ์ Alpha ของ Cronbach (วิเชียร เกตุสิงห์, 2537) ซึ่งนำผลที่ได้ทำการทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง (Pre-test) จำนวน 100 คน มาหาค่าความเชื่อมั่น ได้ดังนี้

แบบสอบถามเกี่ยวกับกิจกรรม	45 ข้อ	= 0.847
แบบสอบถามเกี่ยวกับความสนใจ	36 ข้อ	= 0.772
แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็น	48 ข้อ	= 0.782
รวมแบบสอบถามทั้งหมด	129 ข้อ	= 0.902

ดังนั้น เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ มีค่าความน่าเชื่อถืออยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูง จึงมีความน่าเชื่อถือในการนำไปใช้สำหรับการศึกษาในครั้งนี้

4) หลังจากที่ผู้ศึกษาเก็บแบบสอบถามได้ 430 ชุด ได้ทำการทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม 430 ชุด โดยได้ค่าความเชื่อมั่น ดังนี้

แบบสอบถามเกี่ยวกับกิจกรรม	45 ข้อ	= 0.865
แบบสอบถามเกี่ยวกับความสนใจ	36 ข้อ	= 0.781
แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็น	48 ข้อ	= 0.744
รวมแบบสอบถามทั้งหมด	129 ข้อ	= 0.910

ดังนั้น เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ มีค่าความน่าเชื่อถืออยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูง จึงมีความน่าเชื่อถือในการนำไปใช้สำหรับการศึกษาในครั้งนี้

เกณฑ์การให้คะแนน

ผู้ศึกษาได้ตั้งเกณฑ์การให้คะแนนในการวัดตัวแปร โดยใช้มาตราวัดระดับความถี่แบบ

Likert Rating Scale 5 ระดับ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2538) คือ

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5	คะแนน
เห็นด้วย	4	คะแนน
เฉยๆ	3	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	2	คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1	คะแนน

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล มีวัตถุประสงค์เพื่อแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามลักษณะการดำเนินชีวิตของเกษตรกรแต่ละกลุ่ม

ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้ตารางแสดงค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ย เพื่ออธิบายข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรศาสตร์

2. การวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) ในการวิเคราะห์ปัจจัย จัดตัวแปรชุดกิจกรรม ชุดตัวแปรความสนใจ และชุดตัวแปรความคิดเห็น วิเคราะห์แยกได้ตามขั้นตอนต่อไปนี้

2.1 การสกัดปัจจัยใช้วิธีตัวประกอบหลัก (Principal component analysis)

2.2 จำนวนปัจจัยที่เลือกสกัด ใช้กฎที่ค่า Eigenvalue มากกว่า 1 เนื่องจากจำนวนตัวแปรของแต่ละชุดไม่เกิน 50 ตัวแปร (Hair et al , 1995)

2.3 วิธีหมุนปัจจัยแบบ Varimax เพื่อให้ได้คะแนนตัวประกอบ (Factor Score) ที่ไม่มีความสัมพันธ์กัน

นอกจากนี้การวิเคราะห์ปัจจัยแบบแยกตัวแปร ในการศึกษายังได้วิเคราะห์ปัจจัยของตัวแปรทั้งหมดเพื่อให้ได้ลักษณะรูปแบบการดำเนินชีวิต โดยรวมซึ่งเป็นลักษณะเด่นในการวิเคราะห์ ใช้วิธี Scree Test เนื่องจากตัวแปรรวมมีมากกว่า 50 ตัวแปร

3. การวิเคราะห์จัดกลุ่ม (Cluster Analysis) เป็นการจัดกลุ่มของกลุ่มตัวอย่างเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มรูปแบบการดำเนินชีวิต จะใช้หลักเกณฑ์โดยการพิจารณาค่าคะแนนองค์ประกอบของแต่ละตัวแปร เพื่อหาลักษณะเด่นของแต่ละกลุ่ม โดยใช้การวิเคราะห์แบบ K – Mean Cluster Analysis ซึ่งเหมาะสมกับขนาดตัวอย่าง 430 ตัวอย่าง หากผู้ตอบแบบสอบถามมีคะแนนองค์ประกอบสูงสุดในองค์ประกอบใด ให้จัดคนๆนั้นเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มรูปแบบการดำเนินชีวิตนั้นๆ

4. เมื่อทราบลักษณะเด่นของแต่ละกลุ่ม ที่ได้จากการคำนวณขั้นต้นแล้วก็นำลักษณะทางประชากรศาสตร์มา Crosstabs กับจำนวนกลุ่มเพื่อที่จะหาความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกในแต่ละกลุ่มรูปแบบการดำเนินชีวิตกับลักษณะทางประชากร

การแปลความหมาย

การแปลความหมายของลักษณะการดำเนินชีวิต ใช้หลักเกณฑ์ดังนี้

1. ถ้ากลุ่มตัวอย่างใด มีค่าเฉลี่ยของคะแนนตัวประกอบ (Factor Score) ด้านรูปแบบการดำเนินชีวิต มากกว่า 0.50 แสดงว่า มีค่าอยู่ในเกณฑ์สูง
2. ถ้ากลุ่มตัวอย่างใด มีค่าเฉลี่ยของคะแนนตัวประกอบ (Factor Score) ด้านรูปแบบการดำเนินชีวิต ระหว่าง 0.25 ถึง 0.50 แสดงว่า มีค่าอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูง
3. ถ้ากลุ่มตัวอย่างใด มีค่าเฉลี่ยของคะแนนตัวประกอบ (Factor Score) ด้านรูปแบบการดำเนินชีวิต ระหว่าง -0.25 ถึง 0.25 แสดงว่า มีค่าอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ย
4. ถ้ากลุ่มตัวอย่างใด มีค่าเฉลี่ยของคะแนนตัวประกอบ (Factor Score) ด้านรูปแบบการดำเนินชีวิต ระหว่าง -0.25 ถึง -0.50 แสดงว่า มีค่าอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ
5. ถ้ากลุ่มตัวอย่างใด มีค่าเฉลี่ยของคะแนนตัวประกอบ (Factor Score) ด้านรูปแบบการดำเนินชีวิต น้อยกว่า - 0.50 แสดงว่า มีค่าอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

หมายเหตุ : คะแนนตัวประกอบ (Factor Score) เป็นคะแนนมาตรฐานที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1

3.6 ระยะเวลาในการศึกษา

การศึกษารั้งนี้ใช้ระยะเวลาทั้งสิ้น 7 เดือน ระหว่างเดือนมีนาคม 2547 - กันยายน 2547 และการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้ระยะเวลาประมาณ 3 เดือน คือ เดือนพฤษภาคม - กรกฎาคม 2547

3.7 สถานที่ที่ใช้ในการทำการศึกษา

บ้านของเกษตรกรตามหมู่บ้านต่าง ๆ พื้นที่ทำการเกษตรของแต่ละหมู่บ้าน และสถานที่ที่เกษตรกรใช้นัดประชุมกลุ่มกัน ทั้ง 4 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน และพะเยา